

GNIĆ (54) *vb impf*

inf gnić (9). ◇ *praes 1 sg* gniję (9). ◇ *3 sg* gnije (11). ◇ *1 pl* gnij(e)my (1). ◇ *3 pl* gniją (12). ◇ *praet 3 sg m* gnił (2). ◇ *3 pl subst* gniły (1). ◇ *fut 1 sg m* gnić będę (1). ◇ *2 sg m* będziesz gnił (1). ◇ *con 3 sg f* by gniła (1), *n* by gniło (2). ◇ *3 pl subst* by gniły (2). ◇ *part praes act* gnijąc (2).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (jeden z tych samych przykładów) – XVIII w.

1. Ulegać procesowi rozkładu na skutek działania bakterii; putrescere *BartBydż, Calep, Cn; putrere Mącz, Calep, Cn; computrescere, imputrescere Calep, Cn; cariem inducere Mącz; fracere, fracescere Cn (45) : OpecŻyw 180; Putrescere, gnycz BartBydż 232; RejRozpr Hv; Boć iednak łzkoda tey łtraty Iz tak darmo gniją łzaty RejJóz D7; RejWiz 74; Fugacia, mala Persica appellat Plinius, Które łatwie gniją/ nie długo leżą/ niegodzą łie ná chowanie. Mącz 138d; Putreo, Gniję/ próchnieję. Mącz 333d, 38d, 45c; y nášienie gnijąc vmiera/ á zász pufzczáiąc się powłtawa. KuczbKat 90; Oczko 5v; Calep 230a, 515a, 879a [3 r.]; Kędy łie tráfi izby pułtki zoltáły/ tego łtrzedz áby nie gniły/ áni opalone były GostGosp 26; Cebulę czáfu łwego z ogrodá brác/ y ták łchowác coby nie gniá GostGosp 68, 48, 108; SkarKazSej 666b.*

gnić od czego (1): Gnoiow ná łciány nie miotác w łtányiach/ [...] bo od tego łciány gniją *GostGosp 16.*

Szereg: »gnić i psować się« (1): [jabłko] ále gdy mewnątrz [!] gnić y płowác łię pocznie: włzytko zaráz porzućić mułłz SkarKazSej 674a.

Przen: O łyciu w warunkach więziennych [w czym] (1) : a bylesz yusz w wiezy ale ieszcze bendziesz w nyey gnył do woley do nassey ZapWar 1548 nr 2656.

a. O procesie chorobowym ciała żywego; computrescere *Vulg (13) : á tha wilkoć połpolicie gnije w żyłkach włtek żoładkowych y theż wątrobnych/ niegdý płucznych/ á niegdý też łleziony. FalZioł V 5v, I 78b, V 71; y zarázał męże w káždym miešćie/ od máłego do wielkiego/ y gniły trzewá ich wychadzáiąc łnich Leop 1.Reg 5/9; BielKron 450; KochPij C2.*

gnić komu (7) : Też proch kokornakow zmiodem zmiełzany iest dobri na rołpadliny włt y też komu działá gniją FalZioł I 10d, ł5a, II 17c; SienLek 75, 93, 93v; Wierę wam łłábo puls bije/ Znáć że wam wątrobá gnije. RejZwierc 235v.

W charakterystycznych połączeniach: gniją(-e) dziąsła (3), płuca (3), trzewa, wątroba (2), wilkość.

Szereg: »psować się albo gnić« (1): Skothowy gnoy Máiovy włfuz/ á w gárniec ná ogień włoż/ przykryy pokrywką džiuráwą/ á on dym w gárdło pufzczay/ komu łye płucá płuia albo gniją. SienLek 93v.

b. O procesie rozkładu ciał po śmierci (6) : Nie ieden w trawie leżąc gnił *KmitaSpit C5v.*

Zwroty: »w grobie gnić« (2): OpecŻyw 121v; Ktorego iz ia nie doczekam/ á w grobie ciáłem/ niźli rozumu doydzie/ gnić będę ábo iuz zgniję SkarKaz)(4.

»gnić w ziemi« [szyk zmienny] (3): Niegodno tedy by to ciało w ziemi gniło/ tzo ciebie nołilo OpecŻyw 180, 180; Toczy nas robáctwo w ziemi/ y rodzi łię z nas/ y gnijemy w ziemi. LatHar 668.

c. O procesie trawiennym (2) : gdyż w żoładku zaziębionym od zbytniego picia mało łie pokarmu trawi tilko moknie á gnije *GlabGad E8v; RejWiz 14v.*

2. *Gnuśnieć; tracić siłę i ochotę do działania; nic nie robić; fracere, fracescere Mącz, Cn; marcescere Calep, Cn; desiderere, languere, languescere, stertere Mącz; flaccere Cn (9) : Fraceo, et Fracesco, Lenieyę/ Gniyę/ Gnuśnieyę Yużem ciężki od starości/ iuż mi ná łchodzie/ Gnuśnym. Mącz 135b; Desideo, Siedzę/ gniyę/ leżę/ nic nie czynię. Mącz 379c; Sterto, Chrąpię/ łpię twardo. Metaph. Długo łpiał/ gniyę. Mącz 415b, 183d, 252a; Calep 639a.*

Zwrot: »w próżnowaniu, od próżnowania gnić« = otio languere Mącz (1 : 1): Przes ten tedy czas [...] Xięgi pożyteczne/ máią być pilno przegłądane: wyiawłzybyłmy zgruntu łpánia naładować/ albo w gnuśnym próżnowaniu gnić chćieli KwiatKsiąż Gv; Mącz 183d.

W przén [w czym] (1) : Bo iedni grzełzą tylko myłła/ drudzy vczynkiem/ á trzeći iuż gniją w nałogu grzełżenia WujNT 143.

Synonimy: 1. psować się; a. ropić się; c. kisać; 2. gnuśnieć, lenieć, leżeć, siedzieć, słabieć.

Formacje współrdzenne: ognić, pognić, ugnić, zagnić, zagnić się, zgnić; przegnić, rozgnić się, wygnić, zgnić.

Cf GNICIE, GNIJĄCY, GNIJENIE, GNIŁY

MM